

PRECEDENTELE JUDICIARE PE CAUZELE DE OMOR INTENȚIONAT ÎN ROMÂNIA: VIZIUNE CONTEMPORANĂ

Sergiu CRIJANOVSKI, Sergiu SUVAC

Direcția Judiciară a Procuraturii Generale

Scopul prezentului studiu rezidă în a realiza o analiză minuțioasă a precedentelor judiciare din România pe cauzele de omor intenționat. Pentru atingerea scopului trasat, autorii au supus unei examinări nu doar opinii doctrinare existente în materie, ci și au supus unei critici dure unele concluzii formulate pe marginea cauzelor selective de omor intenționat. În cadrul acestui studiu este identificat cercul celor mai actuale și discutabile probleme ce țin de aplicarea practică a unor prevederi legislative referitoare la omorul intenționat, fiind găsite soluții la unele dintre cele mai controversate și interpretabile probleme care tot mai persistă în dreptul penal. Grație studiului comparativ detaliat a 33 de cauze penale din România, s-a obținut un bagaj substanțial de concluzii menite să îmbunătățească practica de aplicare a normei cu privire la omorul intenționat de către instanțele judecătorești din Republica Moldova.

Cuvinte-cheie: *omor intenționat, tentativă de omor, eroare de fapt, deosebită cruzime, interes material, loc public, premeditare, cunoașterea vulnerabilității victimei, profanarea cadavrului.*

JUDICIAL PRECEDENTS IN THE MURDER CASES IN ROMANIA: A CONTEMPORARY VIEW

The basic purpose of the present study consists in the detailed explanation of the precedent law in Romania in the murder cases. In order to obtain this purpose the authors have submitted to an examination not only the doctrine opinions which exist in the modern penal literature, but also there were put under justifiable criticism some judicial decisions formulated on selected cases of murder. In the realm of this study the authors have identified the circle of the most actual and disputable questions linked with the empirical getting to use of several legislative rules regarding the intentional murder, as well as have found solutions on the most disputable and hypothetical problems which persists in the domain of Criminal Law. Due to the comparative research of the 33 murder cases from Romania there was obtained a substantive baggage of the conclusions which are deemed to improve the judicial practice of the Republic of Moldova on murder cases

Keywords: *intentional murder, attempted murder, mistake in fact, outstanding cruelty, profit interest, public place, premeditation, aware of vulnerability of the victim, outrage upon the corps.*

În prezentul articol științific este analizat un fenomen important și actual, de o gravitate aparte, determinat atât de condițiile socioeconomice, cât și de greutățile inerente unor schimbări de regim politic, economic specifice ultimilor douăzeci de ani.

Așadar, în doctrina penală infracțiunile contra vieții au format obiect de preocupare și se află în atenția cercetărilor realizate de oamenii de știință atât din Republica Moldova, cât și din România, dar reține și atenția autorităților legislative. Devine clar și justificat că infracțiunile contra vieții persoanei polarizează atenția deopotrivă a legiuitorului, a cercetării științifice, precum și a practicii de aplicare a legii penale, deoarece materia analizată formează un capitol de o importanță deosebită.

Este de menționat că fundamentările științifice tradiționale au fost ocolite în acest mesaj științific în mod intenționat cu scopul de a elabora și a obține un rezultat științifico-practic util și convenit. Noilor condiții ale vieții cotidiene le este specifică o agravare a activității infracționale ce implică folosirea violenței îndreptate asupra vieții persoanei, violența fizică de maximă agresivitate neputând fi combătută fără cunoașterea legislației, fără crearea de către practicieni a unei jurisprudențe adecvate în conformitate cu prevederile legislației, fără solide cunoștințe doctrinare.

Fiind selectat un număr impunător de cazuri practice examinate în Înalta Curte de Casație și Justiție a României am identificat o jurisprudență amplă și diversă în domeniul infracțiunilor contra vieții persoanei. Depunând un efort substanțial pentru a investiga cu minuțiozitate obiectul conturat de cercetare, am realizat o sinteză a celor mai avansate concepte formulate în practica judiciară a României în ultimii ani, cuprinzând deciziile judecătorești din anii 2005-2012. În special, am adunat cele mai progresive concluzii formulate de instanțele judecătorești din România, apte a fi luate în considerare în procesul de aplicare a legii penale pe cauzele de omor în practica de aplicare a legii penale din Republica Moldova. Astfel, unei cercetări detaliate

au fost supuse 33 de decizii selectate pe cauze penale de omor sau tentativă de omor pronunțate de către Înalta Curte de Casație și Justiție a României, printre care: în anul 2005 – 3 cazuri; 2006 – 2 cazuri; 2007 – 3 cazuri; 2008 – 2 cazuri; 2009 – 8 cazuri; 2010 – 5 cazuri; 2011 – 6 cazuri; 2012 – 4 cazuri.

Mai mult, prin examinarea amplă și multilaterală a infracțiunilor contra vieții, am scos în evidență cele mai specifice și discutabile aspecte, precum și am oferit o imagine clară a acestora în lumina precedentelor judiciare românești.

Nu putem nega faptul că o astfel de cercetare, datorită numărului bogat și variat al cazurilor din practica judiciară care o alcătuiesc, va oferi un vast și prețios câmp pentru specialiști nu doar din domeniul penal, ci și pe tărâm criminologic.

Cum menționează autorul român Monica Naum, fenomenul infracțional în sfera infracțiunilor contra vieții persoanei are ca trăsătură specifică faptul că valorile sociale ocrotite de legea penală privesc direct și intim omul, persoana omului în complexul ființei sale, așa că aceste infracțiuni pun omul infractor față în față cu omul victimă mai întâi ca exemplare umane și apoi ca elemente sociale [34, p.3].

Anume în domeniul infracțiunilor contra vieții persoanei se atestă o abundență, o multilateralitate și o îmbinare deplină a factorilor criminogeni.

Investigațiile criminologice de ultimă oră au luminat o gamă largă și diversă de factori cu valoare etiologică în apariția manifestărilor agresive îndreptate împotriva persoanei, factori clasificați în două categorii, în raport cu locul de formare a lor: în *interiorul* sau în *exteriorul* individului.

În rândul factorilor endogeni autorii au reținut: calitatea (nivelul) formării educaționale și a dezvoltării intelective; felul temperamentului; concepția asupra moralei; condiția biologică (un rol însemnat în cadrul acesteia fiind jucat de afecțiunile psihice, dobândite sau genetice). Între factorii exogeni au fost reținuți: standardul de viață socioeconomică; mediul ambiant; gradul de civilizație; plăgile sociale (în care alcoolismul, drogomania și, mai de curând, extinderea metodei de „lichidare dură a conturilor” în pegra societății, dețin o însemnată pondere) [34, p.4-5].

Factorii endogeni și exogeni remarcați *supra* se datorează frecvenței și importanței lor capacități de a condiționa ori determina comiterea unor astfel de fapte, dar este de subliniat că, dacă fiecare în parte are aptitudinea de a constitui sursa de declanșare a manifestărilor agresive împotriva persoanei, cel mai adesea ei sunt decelați într-o nocivă asociere și împletire.

În practica judiciară a României sunt întâlnite mai multe decizii adoptate pe marginea cazurilor de omor. Unele concluzii ale instanțelor judecătorești sunt prea cunsocute pentru doctrină și nu provoacă dificultăți, cum ar fi următoarele:

1. Omorul săvârșit asupra unui polițist, de către inculpatul condamnat anterior, care, după liberarea din penitenciar, l-a amenințat că-l va ucide din cauza acestei condamnări, se încadrează în prevederile referitoare la omor calificat, fiind incidente dispozițiile referitoare la săvârșirea faptei asupra unui reprezentant al autorității publice în timpul sau în legătură cu îndeplinirea de către reprezentantul autorității publice a obligațiilor de serviciu [3].

2. Cruzimile, ca element circumstanțial de agravare al omorului, implică, pe de o parte, ferocitatea acțiunii violente comise asupra victimei, iar, pe de altă parte, sentimentul de oroare pe care aceasta îl provoacă. Aplicarea a 36 de lovituri de cuțit victimei, în prezența copilului minor al acesteia, faptă care nu și-a produs efectul datorită intervenției medicale prompte, întrunește elementele constitutive ale tentativei la infracțiunea de omor deosebit de grav săvârșit prin cruzimi [11].

3. Fapta inculpatului de a imobiliza un copil în vârstă de 4 ani și de a turna apă clocotită peste corpul acestuia, în zone vitale și nevitală, mai întâi cu o cană de 250 mililitri, iar ulterior cu un cazan de 15 litri, cauzându-i suferințe prelungite, de mare intensitate – acțiune întreruptă prin intervenția unei persoane – întrunește elementele constitutive ale tentativei la infracțiunea de omor calificat săvârșit cu o deosebită cruzime. Prin urmare, sub aspectul vinovăției, inculpatul a acționat cu intenție indirectă, constând în aceea că prin multitudinea de acțiuni dureroase la care a fost supusă prin „opărire” în zone vitale și nevitală raportat și la vârsta victimei, deși nu a urmărit producerea decesului, a acceptat posibilitatea intervenirii morții acesteia [22]. Omorul intenționat săvârșit cu o deosebită cruzime presupune, pe de o parte, ferocitatea acțiunii de ucidere prin procedee cauzatoare de suferințe prelungite și de maximă intensitate, iar, pe de altă parte, provocarea unui sentiment de oroare persoanelor care au cunoștință de fapta de omor și de procedeele folosite. În cazul în care inculpatul a conceput și executat fapta de omor astfel încât a produs victimei suferințe prelungite în

timp și intense, care au depășit cu mult suferințele inerente acțiunii de ucidere – făptuitorul immobilizând victima, lovind-o cu un cuțit mai întâi în zona laterală a abdomenului, iar apoi aplicându-i 15 lovituri de cuțit în zona anterioară și posterioară a toracelui – fapta constituie omor calificat săvârșit cu o deosebită cruzime [10].

4. Uciderea unei femei gravide constituie omor calificat numai dacă infractorul a cunoscut, în momentul săvârșirii infracțiunii, starea de graviditate a victimei. În caz contrar, elementul circumstanțial de agravare nu operează. Cunoașterea stării de graviditate a victimei se poate realiza atât obiectiv, atunci când victima se prezintă într-o stare care nu lasă nicio îndoială asupra situației de femeie gravidă, cât și subiectiv, atunci când această situație a fost adusă la cunoștința infractorului [8].

Însă, în acest perimetru, se impune a fi importantă efectuarea unor explorări detaliate ale cauzelor penale de omor în funcție de calitatea semnelor faptei infracționale de omor sau tentativă de omor. Fundamentând cercetarea practicii judiciare românești pe acest temei, am efectuat analiza evidențiind cele mai sensibile și discutabile aspecte ale calificării omorului intenționat, care fie că nu și-au găsit o rezolvare adecvată, fie că au rămas neexplicate în literatura de specialitate contemporană:

- locul faptei comise;
- premeditarea în cazurile de omor intenționat;
- cunoașterea unor circumstanțe ce au incidență pentru încadrarea juridico-penală a omorului intenționat;
- participarea la comiterea omorului intenționat;
- delimitarea faptei de omor intenționat de vătămarea gravă a integrității corporale care a condus la decesul victimei;
- calificarea omorului intenționat prin concurs cu alte fapte infracționale.

Locul public al faptei comise. În primul rând ne vom referi la metoda de stabilire a caracterului *public* al locului unde s-a produs decesul victimei în cazul omorului. Astfel, tentativa la infracțiunea de omor, săvârșită în zona peronului unei stații de cale ferată, loc care prin natura sau destinația lui este întotdeauna accesibil publicului, constituie tentativă la infracțiunea de omor calificat, săvârșit în public [13].

Totodată, fapta de omor săvârșită pe un teren aflat în proprietatea familiei inculpatului – actele de agresiune exercitate asupra victimei fiind văzute de o singură persoană – nu constituie infracțiunea săvârșită în public, iar împrejurarea că pe acest teren există o cărare formată în mod natural, folosită de anumite persoane cu acceptul inculpatului, nu transformă terenul într-un loc accesibil publicului [20]. Trebuie de avut în vedere că omorul comis în scara unui bloc, prevăzut cu interfon, constituie omor calificat săvârșit în public, întrucât existența interfonului nu schimbă caracterul scării blocului de loc care prin natura sau destinația lui este totdeauna accesibil publicului [33].

Premeditarea. Într-o altă ordine de idei, *premeditarea* în cazurile de omor presupune îndeplinirea cumulativă a următoarelor condiții:

- luarea rezoluției infracționale trebuie să precedă cu un interval de timp acțiunea agresivă;
- chibzuirea infractorului trebuie să fie suficientă;
- hotărârea luată anterior trebuie să se concretizeze în anumite activități de pregătire, de natură a înlesni săvârșirea infracțiunii; cu alte cuvinte, are loc concretizarea rezoluției infracționale în acte de pregătire, de a crea condiții favorabile și de a înlesni comiterea faptei infracționale.

În consecință, dacă între momentul luării rezoluției infracționale de a ucide victima și săvârșirea infracțiunii de omor a trecut un interval de timp care a fost mai îndelungat decât cel obișnuit, iar infractorul a conceput un plan de realizare a rezoluției infracționale, prin care a reușit, folosindu-se de o altă persoană, să atragă victima la o oră târzie din noapte, într-un loc retras, necirculat, unde a ucis-o, fapta constituie omor calificat săvârșit cu premeditare [16].

În același timp, dacă între momentul luării rezoluției infracționale și executarea infracțiunii de omor a trecut un interval de timp, în care făptuitorul a chibzuit asupra modului de ucidere a victimei și a efectuat acte de pregătire, constând în înarmarea acestuia cu un cuțit și procurarea mijloacelor pentru immobilizarea victimei, iar apoi a pătruns în imobilul în care locuia victima, a stat ascuns în imobil mai multe ore, așteptând ca victima să rămână singură, și a ucis-o, fapta se încadrează în prevederile referitoare la omorul calificat săvârșit cu premeditare [10].

După cum s-a specificat, premeditarea presupune scurgerea unui interval de timp din momentul hotărârii infracționale și până la momentul efectiv al transpunerii ei în practică, interval de timp în care autorul reflectează asupra modalității de comitere a faptei și pregătește săvârșirea acesteia. Așadar, în cazul în care făptui-

torul, după momentul hotărârii de a comite infracțiunea de omor, a pregătit săvârșirea faptei, prin procurarea unui cuțit și însoțirea victimei într-un loc retras, unde a aplicat acesteia mai multe lovituri care au condus la decesul victimei, sunt incidente dispozițiile referitoare la omorul calificat, săvârșit cu premeditare [31].

Fapta inculpatului care, pe un fond de gelozie, în scop de răzbunare, a luat hotărârea de a ucide victimele, fosta sa soție și prietenul acesteia, s-a înarmat, a pătruns în locuința fostei sale soții, a așteptat sosirea victimelor și, în momentul în care acestea au intrat în locuință, le-a aplicat mai multe lovituri de cuțit, care, datorită intervenției unei persoane, nu au condus la decesul victimelor, întrunește elementele constitutive ale tentativei la infracțiunea de omor calificat. Luarea hotărârii de a ucide victimele, pe un fond de gelozie, în scop de răzbunare a fost reținută ca împrejurare caracterizând premeditarea și a constituit – alături de împrejurarea că inculpatul a chibzuit asupra faptei, s-a înarmat, a pătruns în locuință și a așteptat sosirea victimelor – temeiul încadrării juridice a faptei în forma calificată a infracțiunii de omor [18].

Un alt exemplu cert de premeditare, pe care o putem deduce reieșind din circumstanțele cauzei, îl atestăm într-un alt caz din practica judiciară a României. Astfel, fapta inculpatului de a procura un termometru cu mercur, de a aștepta ocazia pentru a pătrunde în locuința victimei (soția sa cu care se afla în proces de divorț) și de a introduce mercurul din termometru în țigările victimei, într-o cantitate suficientă pentru a produce, prin inhalare sub formă de vapori, decesul acesteia, rezultat care nu s-a produs, întrucât victima a sesizat greutatea țigărilor cu mercur, întrunește elementele constitutive ale tentativei la infracțiunea de omor calificat, săvârșită cu premeditare. Într-un astfel de caz există o tentativă la infracțiunea de omor calificat, deoarece substanța utilizată de inculpat era aptă și suficientă pentru a produce decesul victimei, pe când numai diligența acesteia a făcut posibilă evitarea producerii rezultatului. Se presupune aplicarea ca mijloacele utilizate, prin natura lor, în orice condiții și de oricine ar fi folosite, să nu poată duce, în nicio împrejurare, la producerea rezultatului [21].

Cunoașterea unor circumstanțe ce au incidență pentru încadrarea juridico-penală a omorului intenționat. În acest registru vom menționa că punerea în primejdie a vieții persoanei constituie tentativă de omor numai în cazul intenției directe, când prin actul de primejduire a vieții s-a urmărit rezultatul morții.

Însă, vătămrile care au pus victima în imposibilitatea de a se salva (lovită ușor, împinsă într-o prăpastie, batin sau într-un loc periculos pentru viața victimei care, din cauza vârstei, lipsei de îndemânare, neputinței fizice, a determinat decesul victimei) califică fapta în infracțiune de omor, iar nu de loviri cauzatoare de moarte, după cum, dacă victima n-a decedat datorită descoperirii ei cu rapiditate și a intervenției medicale adecvate, se realizează conținutul infracțiunii de tentativă de omor.

Drept confirmare poate fi adus următorul caz. Astfel, fapta inculpaților, aflați pe malul unui râu, de a determina victima care nu știa să înoate, prin amenințări cu acte de violență, să sară în apă, la o temperatură scăzută și de a arunca crengi în apă pentru a împiedica victima să revină pe mal, urmată de plecarea inculpaților de la locul faptei, victima decedând prin înec, constituie infracțiunea de omor calificat, săvârșită cu intenție indirectă, întrucât inculpații au prevăzut rezultatul faptei și, deși nu l-au urmărit, au acceptat posibilitatea producerii lui, având în vedere cunoașterea incapacității victimei de a înota până la celălalt mal, temperatura scăzută și plecarea de la locul faptei [27].

Constatarea principală care rezultă din această interpretare a aplicării instituțiilor juridice indicate este că actul agresionar, în afară de materialitatea sa, va trebui să fie susținut de o anumită stare psihică a agresorului, fiind influențat de starea de neputință a victimei sau de intervenția medicală.

Participația în comiterea omorului intenționat. În cazul infracțiunii de omor, participația sub forma coautoratului subzistă și în ipoteza în care nu toți participanții contribuie în aceeași măsură la producerea rezultatului morții, esențial fiind ca acțiunile simultane sau succesive săvârșite de fiecare participant să se completeze reciproc și toate împreună să alcătuiască activitatea unică, indivizibilă, considerată în ansamblu activitatea de săvârșire a faptei, indiferent de valoarea contributivă separată a fiecărei acțiuni în parte. În consecință, există participație sub forma coautoratului la săvârșirea infracțiunii de omor calificat în cazul în care toți făptuitorii au acționat împreună, lovind concomitent sau succesiv victima, cu băte, furci, lopeți și cu o rangă de fier, precum și cu pumnii și picioarele, în mod repetat și cu deosebită intensitate, neavând relevanță care sau dacă vreuna dintre loviturile aplicate victimei a fost sau nu mortală [24].

Totodată, persoana care a imobilizat victima infracțiunii de omor calificat săvârșită în public prin aplicarea mai multor lovituri de cuțit, anihilându-i orice posibilitate de apărare și ripostă, are calitatea de coautor la săvârșirea infracțiunii de omor calificat, acțiunea de imobilizare a victimei având caracter determinant, esențial în acțiunea conjugată de ucidere a victimei [30].

În această ordine de idei, este de precizat că în cazul în care inculpatul a săvârșit fapta de omor asupra victimei, după ce atacul acesteia constând în lovituri aplicate cu pumnul a încetat, nu sunt întrunite condițiile legitimei apărări, întrucât, pe de o parte, nu sunt întrunite condițiile unui atac imediat, iar, pe de altă parte, atacul victimei nu prezintă un pericol care să amenințe grav viața inculpatului, mijloacele folosite de victimă în atacul său nefiind în măsură să justifice riposta inculpatului. În acest caz, inculpatul a săvârșit fapta de omor în condițiile unei puternice emoții și tulburări cauzate de modul agresiv în care s-a comportat victima [4].

Fapta de a aplica victimei lovituri cu un băț, care ar fi necesitat pentru vindecare circa 10 zile de îngrijiri medicale, săvârșită în public, cu intenția de a-i aplica o corecție, urmată de îndepărtarea inculpatului de lângă victimă și, ulterior, de aplicarea de către coaculpat a mai multor lovituri de cuțit în zone vitale, care au cauzat decesul victimei, nu constituie complicitate la infracțiunea de omor calificat [28].

Delimitarea faptei de omor intenționat de vătămarea gravă a integrității corporale care a condus la decesul victimei. În practica judiciară, modul de delimitare a tentativei de omor de infracțiunea de vătămare corporală a făcut obiectul unor contradicții. Actele de punere în executare a omorului, comise până în momentul intervenției evenimentului întrerupător, trebuie să releve, prin natura și în raport cu împrejurările în care au fost săvârșite, că infractorul a avut intenția specifică de omor, nu intenția generală de a vătăma sau de a săvârși o infracțiune nedeterminată.

Dincolo de particularitățile pe care le prezintă fiecare infracțiune vieții persoanei, practica judiciară a asigurat suportul necesar pentru a putea fi realizată distincția dintre infracțiunea de omor sau tentativă la această infracțiune și infracțiunea de vătămare corporală gravă (în modalitatea punerii în primejdie a vieții omenești).

În literatura juridică s-a subliniat în mod unanim că tentativa la omor se deosebește de vătămarea corporală gravă numai sub aspectul laturii subiective. Astfel, în cazul infracțiunii de vătămare corporală gravă prevăzută infractorul acționează cu intenția generală de vătămare, în timp ce în cazul tentativei la infracțiunea de omor acesta acționează cu intenția de ucidere. Prin urmare, în cazul tentativei la infracțiunea de omor, actele de punere în executare, întrerupte sau care nu și-au produs efectul trebuie să releve – prin natura lor și împrejurările în care au fost comise – că infractorul a avut intenția de a ucide, iar nu intenția generală de a vătăma. Astfel, declanșarea unei altercații, iar la riposta violentă a celui agresat, lovirea acestuia cu o băț și cu picioarele în zona capului și abdomenului, cu extirparea splinei și punerea în primejdie a vieții victimei, constituie tentativă la infracțiunea de omor, iar nu vătămare corporală gravă, fapta fiind săvârșită cu intenția de a ucide [1].

La stabilirea intenției cu care acționează autorul, trebuie avute în vedere toate împrejurările concrete ale săvârșirii faptei:

- natura obiectului vulnerant folosit (apt sau nu de a produce moartea), regiunea corpului în care s-au aplicat loviturile, precum și cea vizată de făptuitor (zonă vitală sau nu);
- numărul și intensitatea loviturilor;
- raporturile dintre făptuitor și victimă anterioare săvârșirii faptei;
- atitudinea făptuitorului după comiterea faptei;
- persoana făptuitorului, constituția sa fizică în raport cu cea a victimei.

Aceste împrejurări trebuie avute în vedere împreună, iar nu separat, deoarece unele împrejurări care ar fi apte, prin ele însele, să producă moartea, totuși, privite izolat, pot duce la o încadrare juridică greșită a faptei.

Uneori, împrejurarea constatată medical că victima a suferit leziuni care necesită un număr de zile pentru îngrijiri medicale nu este convingătoare pentru încadrarea faptei în vătămare corporală. În acest sens, lovirea unei persoane cu gâtul tăios al unei sticle, cu urmarea unor plăgi, care, după suturare, au necesitat 8-9 zile de îngrijiri medicale și nu au pus în primejdie viața victimei, constituie tentativă la infracțiunea de omor, deoarece într-o atare situație numai datorită întâmplării rezultatul letal sau unul periculos pentru viață nu se produce [2].

Fapta de a lovi victima în abdomen cu o sticlă spartă, cauzându-i o plagă înjunghiată cu eviscerație de intestin subțire, care a necesitat 12-14 zile de îngrijiri medicale, constituie tentativă la infracțiunea de omor indiferent dacă, potrivit actelor medico-legale, leziunile traumatice au pus sau nu în primejdie viața victimei, întrucât existența tentativei la infracțiunea de omor nu este condiționată de punerea în primejdie a vieții. Noțiunea de punere în primejdie a vieții, utilizată în actele medico-legale, privește aspectele medicale, în timp ce tentativa la infracțiunea de omor – aspectele juridice [19]. Totodată, reieșind din conținutul cauzei, ar fi incorect să ajungem la o concluzie univocă și certă privind intenția de a omorî victima, în special nu este clar dacă făptuitorul a manifestat forma directă sau indirectă a intenției. În cazul intenției indirecte, ce putea să aibă loc în situația practică prezentă, fapta urmează a fi calificată în baza consecințelor faptice survenite, de-

oarece în cazul intenției indirecte tentativa de omor este imposibilă, aceasta fiind caracteristică doar faptelor de omucidere produse cu intenție directă. Pe de altă parte, tentativa de omor poate avea loc și fără a pune *de facto* în primejdie viața victimei. Nu considerăm că ar trebui să existe vreo legătură între punerea în primejdie a vieții omenite și tentativa de omor; acestea sunt două categorii absolut diferite. Respectiv, putem concluziona despre tentativa de omor doar în cazuri în care a fost demonstrată intenția de a ucide reieșind din materialul probator al cauzei.

Într-un alt caz, fapta inculpatului de a stropi victima cu benzină și de a-i da foc, provocându-i arsuri pe 10% din suprafața corpului, ce au necesitat pentru vindecare 45 de zile de îngrijiri medicale, întrunește elementele constitutive ale tentativei la infracțiunea de omor calificat referitor la omorul săvârșit prin mijloace ce pun în pericol viața mai multor persoane, iar nu pe cele ale infracțiunii de vătămare corporală gravă, întrucât prin modul de săvârșire a faptei, provocând combustia victimei, inculpatul a urmărit sau a acceptat posibilitatea producerii decesului acesteia [5].

În asemenea situații, instanța de judecată, pe baza analizei circumstanțelor concrete ale speței, ar trebui să stabilească gravitatea ipotetică a actului de violență săvârșit de făptuitor, și anume: dacă vătămarea corporală ar fi evoluat sau nu spre producerea morții victimei și dacă făptuitorul a avut în reprezentarea sa această evoluție, ceea ce ar releva că făptuitorul a acționat cu intenția de a ucide, nu de a vătăma integritatea corporală sau sănătatea victimei.

Efectuând comparația acestor două fapte prejudiciabile, vom sublinia că prima deosebire rezultă chiar din terminologia folosită în legislația română și în cea moldovenească. În cazul infracțiunii de omor, legiuitorul român folosește expresia „uciderea unei persoane”, ceea ce denotă că acțiunea (inacțiunea) ce a condus la decesul victimei (ar putea reprezenta nu doar cauza primară declanșatoare, ci și cauza conexă, dar nu în mod necesar), în alte condiții sau împrejurări este aptă a produce prin ea însăși rezultatul letal.

Dacă victima l-a lovit pe inculpat cu o cârjă peste spate și, încercând să-l lovească din nou, inculpatul a prins cârja și apoi i-a dat drumul, victima dezechilibrându-se și căzând pe spate în stradă, iar în timp ce victima în vârstă de 73 de ani se afla căzută în stradă inculpatul i-a aplicat, cu putere, cu picioarele, multiple lovituri în zone vitale, fapta se încadrează în infracțiunea de omor calificat săvârșită în condițiile circumstanței atenuante a provocării, întrucât, aplicând victimei, cu putere, cu picioarele, multiple lovituri în zone vitale și având în vedere vârsta și starea de sănătate a victimei care se deplasa cu ajutorul unei cârje, inculpatul a prevăzut posibilitatea de a se produce moartea victimei și, chiar dacă nu a urmărit-o, a acceptat-o, existând intenția indirectă a infracțiunii de omor [25].

Fapta constituie tentativă la infracțiunea de omor, fiind relevată intenția de ucidere, dacă a fost săvârșită pe fundalul unui conflict anterior între infractor și victimă, urmat de înarmarea acestuia cu un obiect apt de a produce moartea (cuțit), prin aplicarea unei lovituri ce a vizat o zonă anatomică vitală (zona toraco-abdominală), lovitură puternică, de mare intensitate, care a avut consecințe grave (plagă penetrantă în zona abdominală, cu lezarea de organe interne, leziune care a pus în primejdie viața victimei), la care se adaugă atitudinea infractorului imediat după săvârșirea faptei, constând în dispariția sa de la domiciliu și în sustragerea de la urmărirea penală [12].

Fapta inculpatului, oprit în trafic în cadrul unei investigații efectuate de poliție, de a pune în mișcare autoturismul, în timp ce un polițist se afla cu picioarele pe scărița autoturismului și cu o mână prins de bara metalică de deasupra autoturismului, de a continua deplasarea în trafic cu viteză, inclusiv pe contrasens, și de a accidenta o altă mașină, în timp ce polițistul se afla în exteriorul autoturismului, inculpatul efectuând manevre prin care să-și asigure scăparea de urmărirea unei mașini de poliție și de victimă, constituie tentativă la infracțiunea de omor deosebit de grav, fiind incidente dispozițiile referitoare la săvârșirea faptei asupra unui reprezentant al autorității publice în timpul sau în legătură cu îndeplinirea de către reprezentantul autorității publice a obligațiilor de serviciu [26].

Fapta inculpatului de a demara în viteză și de a conduce cu viteză, în timp ce victima s-a prins cu mâna de stâlpul autoturismului de la unul dintre geamurile din față, în exterior, pentru a împiedica deplasarea autoturismului, determinând căderea și decesul victimei, în scopul de a ascunde săvârșirea infracțiunii de tâlhărie comisă asupra unei alte persoane, constituie infracțiunea de omor [32].

Aprecierea juridico-penală a unei fapte ca infracțiune de omor sau ca infracțiune de vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății care a condus la decesul victimei este determinată de forma vinovăției infractorului, care în primul caz este intenția (de a ucide), iar în al doilea caz este intenția de a lovi sau de a

produce o vătămare integrității corporale sau sănătății victimei), iar față de urmările prejudiciabile în formă de deces făptuitorul manifestă imprudență.

Așadar, atitudinea juridică diferențiată față de omucidere și de infracțiuni contra sănătății provocatoare de moarte constă în poziția subiectivă a făptuitorului. Infracțiunea de omor se săvârșește cu intenția de a ucide, iar nu cu intenția generală de a vătăma, cuprinzând implicit ideea orientării acțiunii spre un rezultat specific constând în moartea victimei. Dacă inculpatul, în scopul de a împiedica prinderea, imobilizarea și conducerea sa înaintea autorității, a lovit cu un cuțit de mai multe ori în direcția părții vătămate, reușind să-i aplice o lovitură în zona inimii și două lovituri în zona anatomică superioară stângă, fapta constituie tentativă la infracțiunea de omor, întrucât îndreptarea conștientă a acțiunii violente spre o zonă vitală a corpului și folosirea cuțitului, obiect apt de a produce moartea, relevă intenția de a ucide [23].

Lovirile aplicate în zone nevitale (brațe, picioare, partea dorsală), dacă nu au determinat moartea victimei, vor justifica încadrarea juridică în infracțiunea de vătămări corporale, iar nu de tentativă la omucidere, iar dacă au dus la decesul victimei – în infracțiunea de loviri cauzatoare de moarte.

Omorul intenționat și alte fapte conexe. Din start, trebuie să specificăm că, conform legislației penale a României, constituie infracțiune portul, fără drept, în locurile și împrejurările în care s-ar putea primejdui viața sau integritatea corporală a persoanelor ori s-ar putea tulbura ordinea și liniștea publică, a cuțitului, pumnalului, șifului, boxului, castetului ori a altor asemenea obiecte fabricate sau confecționate anume pentru tăiere, împungere sau lovire.

Dispozițiile referitoare la omorul calificat nu prevăd, ca element circumstanțial de agravare al omorului, portul, fără drept, a unui instrument apt să provoace moarte și, în consecință, portul, fără drept, a unuia dintre instrumentele enumerate și punerea în executare, cu ajutorul acestuia, în public, a hotărârii de a ucide victima, executare întreruptă sau care nu și-a produs efectul, întrunește elementele constitutive ale infracțiunii prevăzute și ale tentativei la infracțiunea de omor calificat, aflate în concurs real [15].

În cadrul acestui studiu științifico-practic ne-am focusat atenția asupra considerațiilor privind posibilitatea folosirii violenței fizice ca o formă de corecție a unei persoane, în special a copiilor. În doctrina română s-a apreciat că legea penală nu admite folosirea violenței în cazul corecției unei persoane (corecțiunea domestică, școlară), pe care alte legislații o admit (de exemplu, legea germană admite un drept limitat la corecție) [34, p.11-12].

Deși se susține cu tărie, mai ales de pedagogi, că în societatea noastră nu este admisă corecțiunea domestică, referindu-se la mijloacele primitive de genul bătăii, lipsirea de hrană, scoaterea în frig, închiderea în beciul casei și altele demne să lase urme neplăcute în mintea copiilor, o atare concluzie trebuie nuanțată. Este vorba de a interzice acele tratamente aplicate minorului care îi pun în primejdie dezvoltarea fizică, intelectuală sau morală, nu și corecțiile ușoare aplicate cu scopul de a-l educa, a-l instrui pe minor. Nicio instanță de judecată nu ar condamna pe un părinte care îl trage de urechi pe copilul care comite acte de dezordine în familie ori se poartă violent cu colegii săi.

Atunci când sănătatea sau dezvoltarea fizică a copilului este primejduită prin felul de exercitare a drepturilor părintești, prin purtare abuzivă sau prin neglijență gravă în îndeplinirea îndatoririlor de părinte ori dacă educarea, învățătura sau pregătirea profesională a copilului nu se face în spirit de devotament față de România, s-a instituit, ca formă de sancțiune extrapenală, decăderea părintelui din drepturile părintești de către instanța judecătorească, la cererea autorității tutelare. Disciplinarea relațiilor de familie și a regulilor privind limitele exercitării drepturilor părinților sau a persoanelor îndreptățite asupra minorilor s-a impus a fi făcută și cu ajutorul normelor de drept penal substanțial. Rațiunea acestei incriminări constă în stabilirea unei limite necesare de demarcație între responsabilitatea celui dator legal să asigure creșterea și educarea minorului și posibilitatea de a folosi exigența sau chiar severitatea în interesul acestuia.

În acest sens, autorul român Monica Naum se expune pe marginea unui termen juridic, cum ar fi „*temerea reverențioasă*” ce trebuie să fie insuflată minorilor, și admite acțiuni coercitiv-educative care pot fi, după împrejurări și caracterul minorului, mai blânde sau mai severe (pedepse corporale), ce au o dublă limitare. Astfel, ele pot fi întrebuițate numai cu maximă prudență și moderație, fiind incompatibile cu punerea în primejdie gravă a sănătății sau intelectului minorului și, totodată, nu pot fi aplicate decât cu afecțiune, respectiv din necesitate și cu bună-credință, în scopul corectei formări și educări a acestuia, fără a constitui însă o „*metodă pedagogică*” [34, p.11-12].

Așadar, în baza analizei practice judiciare în materie [14], am sesizat că fapta părintelui de a exercita în mod repetat violențe asupra copilului său minor, care au avut ca rezultat paralizia parțială a copilului, și de a

reitera exercitarea violențelor asupra copilului după paralizia parțială a acestuia, cauzând decesul victimei minore, întrunește atât elementele constitutive ale infracțiunii de omor calificat și deosebit de grav, cât și elementele constitutive ale infracțiunii de violență în familie prevăzută în art.201¹ CP RM, aflate în concurs ideal de infracțiuni, întrucât prin exercitarea violențelor repetate, care în final au cauzat decesul minorului, părintele a pus în primejdie gravă dezvoltarea fizică, intelectuală și morală a acestuia.

Un alt aspect extrem de delicat al cauzelor de omor este problema concursului infracțiunii de omor și profanării mormintelor. Astfel, omorul săvârșit de făptuitor asupra bunicii sale, urmat de profanarea cadavrului victimei, în scopul de a împiedica descoperirea faptei de omor, întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de omor calificat și ale celei de profanare de morminte, în concurs real de infracțiuni, întrucât în cazul în care acțiunea de ucidere este urmată de o a doua faptă, de profanare a cadavrului, aceste două fapte distincte, succesive, au fiecare un obiect juridic diferit, deoarece lezează fiecare o altă valoare socială, respectiv: în cazul omorului – viața persoanei, iar în cazul infracțiunii de profanare de morminte – respectul datorat morților, adică acele valori avute în vedere de legiuitor la incriminarea celor două fapte în texte autonome [17].

Totodată, fapta de a incendia un cadavru, în scopul de a ascunde săvârșirea infracțiunii de omor, iar nu în scopul de a profana, de a necinști rămășițele pământești ale unei persoane, nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de profanare de morminte [7]. Însă, devine greu de determinat că în fiecare caz când se întreprind măsuri pentru a nimici fragmentele cadavrului ce-i aparține persoanei omorâte această faptă se face cu scop de profanare.

Într-un alt registru, fapta de a ucide victima, într-o discotecă, în prezența a circa 60 de persoane, prin lovierea repetată a victimei cu pumnii și picioarele, precum și cu blatul unei mese în regiunea capului, întrunește atât elementele constitutive ale infracțiunii de omor calificat, cât și elementele constitutive ale infracțiunii de huliganism, aflate în concurs ideal de infracțiuni. În cazul în care actul provocator săvârșit de victimă a fost precedat de o agresiune sau de o altă provocare din partea infractorului, dispozițiile referitoare la circumstanța atenuantă legală a provocării nu sunt incidente, întrucât un act poate fi caracterizat ca provocator numai dacă nu constituie o urmare a propriei conduite a infractorului [29].

Fapta inculpatului care, intrând în locuința victimei cu consimțământul acesteia și profitând de un moment în care victima nu era de față, i-a sustras o sumă de bani și, fiind surprins de victimă, a agresat-o în scopul păstrării sumei de bani, iar pentru a ascunde săvârșirea infracțiunii de tâlhărie a ucis-o, întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de omor calificat referitor la omorul săvârșit pentru a ascunde comiterea unei tâlhării și elementele constitutive ale infracțiunii de tâlhărie, aflate în concurs real. Uciderea victimei în aceste condiții nu întrunește și elementele constitutive ale infracțiunii de omor calificat săvârșit din interes material, întrucât uciderea victimei a avut loc ca urmare a unei rezoluții infracționale spontane, în scopul de a ascunde săvârșirea infracțiunii de tâlhărie, nefiind determinată de un interes material. În acest caz, inculpatul a săvârșit omorul fără a avea reprezentarea foloaselor materiale pe care le-ar dobândi în urma morții victimei, fără a avea convingerea că interesul său material ar fi satisfăcut pe cale legală sau că lucrurile victimei îi vor reveni de drept și, în consecință, prevederile Codului penal privind săvârșirea omorului din interes material nu sunt incidente [6].

Fapta de viol săvârșită asupra victimei, urmată de uciderea acesteia de către inculpat prin asfixie mecanică, prin obstrucția căilor respiratorii superioare, pentru ca victima să nu țipe și bănuind că a fost recunoscut de aceasta, întrunește atât elementele constitutive ale infracțiunii de viol, cât și pe cele ale infracțiunii de omor calificat, referitoare la omorul comis pentru a înlesni sau ascunde săvârșirea altei infracțiuni, iar nu elementele constitutive ale infracțiunii de viol care a avut ca urmare moartea victimei, întrucât moartea victimei nu a constituit rezultatul direct al infracțiunii de viol, ci inculpatul, obstrucționând căile respiratorii superioare ale victimei, a prevăzut rezultatul faptei de omor și a acceptat posibilitatea producerii lui [9].

Una din concluziile majore pe care am desprins-o cu ocazia studierii materialului prezentat din practica judiciară din România vizează necesitatea revizuirii și îmbunătățirii practicii judiciare în materia infracțiunilor de omor, referindu-ne în special la activitatea instanțelor judecătorești din Republica Moldova.

Bibliografie:

1. *Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.361 din 18 ianuarie 2005.*
2. *Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.3570 din 8 iunie 2005.*
3. *Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.5531 din 30 septembrie 2005.*

4. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.785 din 7 februarie 2006.
5. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.1597 din 13 martie 2006.
6. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.2080 din 19 aprilie 2007.
7. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.3670 din 18 iulie 2007.
8. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.4245 din 14 septembrie 2007.
9. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.3341 din 21 octombrie 2008.
10. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.3505 din 3 noiembrie 2008.
11. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.47 din 14 ianuarie 2009.
12. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.1227 din 2 aprilie 2009.
13. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.1628 din 4 mai 2009.
14. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.1646 din 5 mai 2009.
15. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.1660 din 6 mai 2009.
16. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.1910 din 25 mai 2009.
17. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.2313 din 18 iunie 2009.
18. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.2979 din 22 septembrie 2009.
19. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.107 din 18 ianuarie 2010.
20. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.321 din 29 ianuarie 2010.
21. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.1681 din 29 aprilie 2010.
22. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.2033 din 25 mai 2010.
23. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.4526 din 14 decembrie 2010.
24. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.30 din 10 ianuarie 2011.
25. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.292 din 28 ianuarie 2011.
26. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.642 din 18 februarie 2011.
27. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.757 din 28 februarie 2011.
28. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr. 983 din 14 martie 2011.
29. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.2935 din 6 septembrie 2011.
30. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.300 din 1 februarie 2012.
31. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.1090 din 10 aprilie 2012.
32. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.839 din 21 martie 2012.
33. Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.1441 din 7 mai 2012.
34. Monica Naum. *Infracțiuni contra integrității corporale sau sănătății persoanei / Rezumat al tezei de doctorat.* Coordonator științific Constantin Mitrache. Ianuarie 2012. România. A se vedea: <http://www.unibuc.ro/studies/Doctorate2012Ianuarie/Naum%20Monica%20-%20Infracțiuni%20contra%20integritatii%20corporale%20sau%20sanatatii%20persoanei/REZUMAT%20DOCTORAT%20NAUM%20MONICA.pdf> (Accesat: 08.04.2014)

Prezentat la 10.04.2014